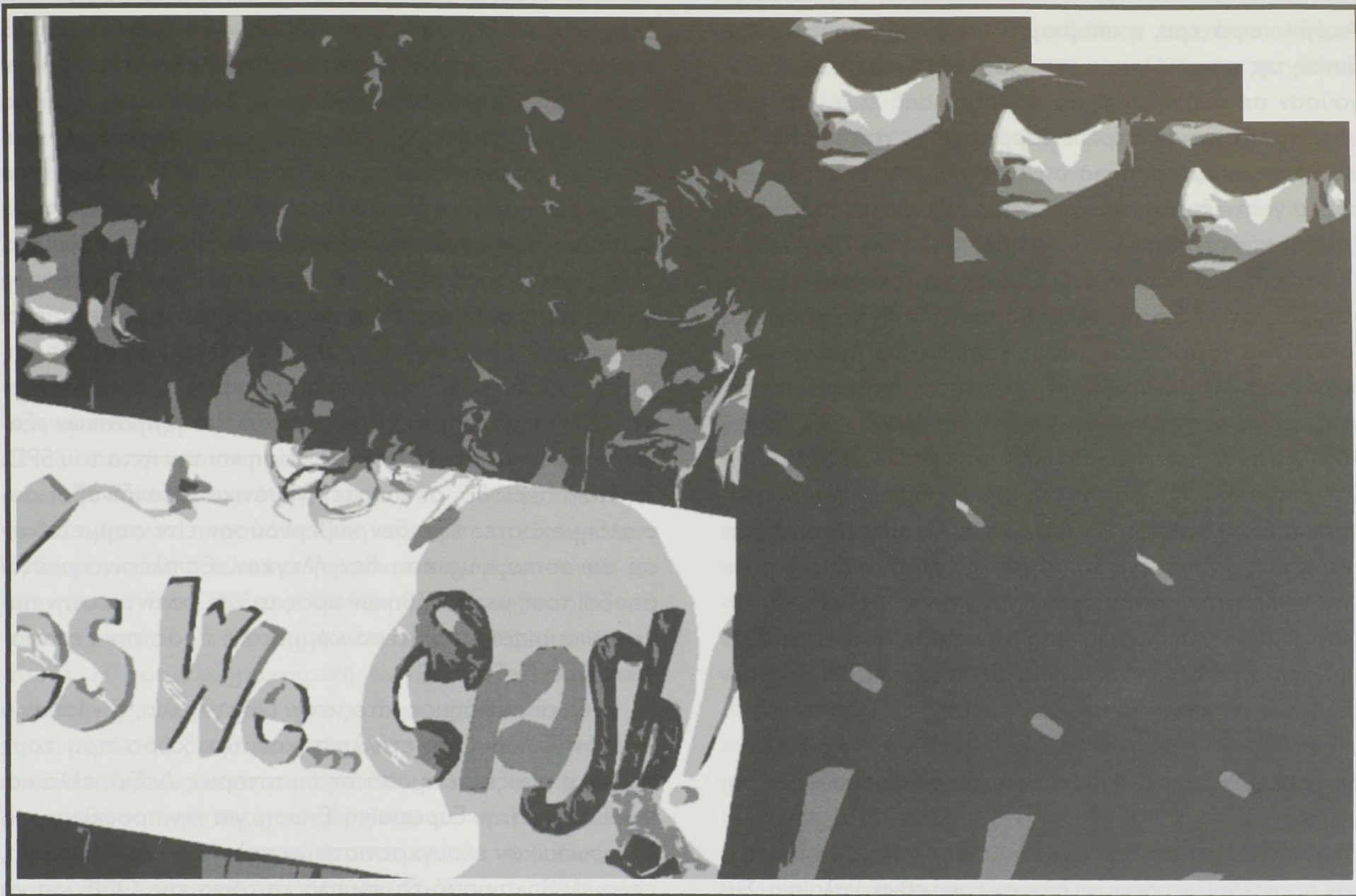

Ο Κ. ΟΛΑΝΤ, Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ Ο ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

GEORGE ROSS, ειδικά για τα ΣΘ

Ο Τζωρτζ Ρος είναι κάτοχος της έδρας Jean Monnet στο Πανεπιστήμιο του Μόντρεαλ, ομότιμος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Brandeis, ενώ συνεργάζεται με το Minda de Gunzburg Center for European Studies του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ. Ασχολείται επιστημονικά με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και τη συγκριτική πολιτική. Μεταξύ των βιβλίων που έχει επιμεληθεί συμπεριλαμβάνονται τα *Euros and Europeans: EMU and the European Model of Society*, με τον Andrew Martin (2004), και *European Politics in Transition*, με τους Mark Kesselman, Joel Krieger et al. (2007).

Η επιβολή της νεοφιλελεύθερης ορθοδοξίας στην οικονομική πολιτική είχε ήδη ξεκινήσει πριν από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ που δημιούργησε την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) το 1991. Αυτή η μετατόπιση σύντομα συνοδεύτηκε από το άνοιγμα του διεθνούς εμπορίου, τη χρηματοπιστωτική διεθνοποίηση, την εμφάνιση νέων ανταγωνιστών έξω από τον πλούσιο κόσμο του Βορρά, προικισμένων με χαμηλά εργατικά κόστη και περιορισμένες ρυθμίσεις των αγορών τους, ενώ από την άλλη εκείνοι οι πιο «άγρυπνοι» παραγωγοί του Βορρά, χρησιμοποιούσαν νέες ηλεκτρονικές τεχνολογίες και εξοικειώνονταν με τις διακρατικές αλυσίδες εφοδιασμού. Οι περισσότεροι σοσιαλδημοκράτες είχαν από καιρό αφοσιωθεί στη διαχείριση «μεικτών οικονομιών», στις οποίες φαινόταν δυνατή η ανάπτυξη κράτους πρόνοιας και ρυθμισμένων αγορών εργασίας, διατηρώντας υγιείς τους εθνικούς λογαριασμούς. Η άφιξη όμως του νεοφιλελευθερισμού περιόριζε τις δαπάνες και καθιστούσε δύσκολη τη διατήρηση απασχόλησης, κοινωνικών πολιτικών και «πολιτισμένων» αγορών εργασίας, πιέζοντας έτσι ολοένα προς τα κάτω τα μεταπολεμικά κεκτημένα. Η παγκοσμιοποίηση έθεσε σε ανταγωνισμό μεταξύ τους κοινωνικά κράτη και εργατικά κινήματα. Ήταν ένας γενναίος νέος κόσμος. Σήμερα, εν μέσω ζητωκραυγών για την

ανακάλυψη του Φρανσουά Ολάντ ότι η Ευρώπη χρειάζεται καινούρια ανάπτυξη, καλό θα ήταν να ανακαλέσουμε στη μνήμη μερικά από τα στοιχεία αυτού του κόσμου.

Ο σημαντικότερος στόχος των σοσιαλδημοκρατών ήταν η άσκηση κυβερνητικής εξουσίας. Το να κυβερνάς, λοιπόν, με τους καταναγκασμούς της παγκοσμιοποίησης και του νεοφιλελευθερισμού, συνιστούσε μια αναπόφευκτη συμφωνία με τον διάβολο. Σήμαινε δυσχέρειες στη διατήρηση επιτυχημένων μεταρρυθμίσεων του παρελθόντος και στην ανταπόκριση στις ανάγκες των ψηφοφόρων. Ακόμα χειρότερα, η αποβιομηχάνιση και η ταχεία μεγέθυνση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών οδηγούσαν σε συρρίκνωση τα παραδοσιακά εκλογικά τους στηρίγματα, σε σταθερή αιμορραγία των συνδικάτων και καλούσαν επιτακτικά για σύναψη συμμαχιών με τις δύσκολα γοητεύσιμες «νέες μεσαίες τάξεις» και τους εργαζόμενους στον τομέα των υπηρεσιών. Άλλες βαθύτερες τάσεις, όπως ένας νέος ατομικισμός και τεχνολογικές καινοτομίες στην ίδια την πολιτική κινητοποίηση, οδήγησαν τα πολιτικά κόμματα, μεταξύ των οποίων και τα σοσιαλδημοκρατικά, να υιοθετήσουν εκλεπτυσμένες δημοσκοπήσεις, καμπάνιες «εικόνας» για την τηλεόραση και τα νέα μέσα και εντοπισμό των διχαστικών εκλογικών ζητημάτων (Σ.τ.μ.: για τη διάσπαση της εκλογικής βάσης του αντιπάλου) και του «μεσαίου ψηφοφόρου». Το αποτέλεσμα ήταν ένα κατακερματισμένο και συνεχώς μεταβαλλόμενο πολιτικό τοπίο ριζικά διαφορετικό από την παραδοσιακή ταξική εκλογική γεωγραφία, τοπίο που είχε ήδη επηρεάσει τη λειτουργία όλων των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων πολύ νωρίτερα από τη σημερινή κρίση.

Διαφορετικοί σοσιαλδημοκράτες και διαφορετικές στρατηγικές

Οι συνθήκες αυτού του «γενναίου νέου κόσμου» επηρέασαν σοσιαλδημοκράτες σε διαφορετικά εθνικά πλαίσια. Συνέπεια αυτού ήταν μια ποικιλία στρατηγικών προσαρμογής στις νέες συνθήκες, που κατακερμάτισε το σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ως εξής:

α) Οι «Νέοι Εργατικοί» στο Ηνωμένο Βασίλειο αποδέχτηκαν τις θατσερικές νεοφιλελεύθερες μεταβολές της οικονομίας και επιχείρησαν να τις διαχειριστούν προκειμένου να προωθήσουν την καπιταλιστική κερδοφορία. Στη συνέχεια επιδίωξαν να χρησιμοποιήσουν ορισμένους από τους καρπούς της οικονομικής ανάπτυξης σε νέα, συνήθως στοχευμένα με βάση το εισόδημα, κοινωνικά προγράμματα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και σε μεταρρυθμίσεις εισαγωγής κριτηρίων αγοράς σε παλαιότερα προγράμματα, όπως το Εθνικό Σύστημα Υγείας. Τέτοιος ήταν ο «τρίτος δρόμος», και δούλεψε αρκετά καλά, ώστε να κερδίσει τρεις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις. Αναπόφευκτα, ωστόσο, οι Νέοι Εργατικοί θεωρήθηκαν από τους ψηφο-

φόρους συνένοχοι στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση μετά το 2007-2008. Το επακόλουθο ήταν εκλογική ήττα και αμηχανία εκλογικής στρατηγικής.

β) Τα κόμματα της ηπειρωτικής νεοκορπορατιστικής σοσιαλδημοκρατίας είχαν κοινές εθνικές δεσμεύσεις για διατήρηση της ανταγωνιστικότητας στις διεθνείς αγορές μέσω εξαγωγών βασισμένων σε μια προσαρμόσιμη αγορά εργασίας και κοινωνικές πολιτικές που ενθάρρυναν την ευελιξία. Το σκανδιναβικό σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο είναι το πλέον διάσημο, ωστόσο ομολογά του εντοπίζονται στη Γερμανία, την Αυστρία, την Ολλανδία και σε ένα βαθμό, στο Βέλγιο. Σε πολλές περιπτώσεις, υπήρξε σχετική οικονομική επιτυχία, ακόμα και κατά τη διάρκεια της κρίσης, αν και συνοδεύτηκε από βαθμιαία εκλογική πτώση. Η γερμανική περίπτωση είναι εμβληματική. Το 1998-2005, η συμμαχία Σοσιαλδημοκρατών-Πρασίνων, όταν ήρθε αντιμέτωπη με τη μειούμενη ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, εφάρμοσε μεταρρυθμίσεις μέσω του σκληρού κοινωνικού προγράμματος Hartz IV, σε περίοδο κατά την οποία οι εθνικές συλλογικές διαπραγματεύσεις διασπούνταν σε επιμέρους κλαδικές διαπραγματεύσεις και οι μισθοί μειώνονταν. Το αποτέλεσμα ήταν η επιτυχία των γερμανικών εξαγωγών να συνεχιστεί παρά την κρίση και την ήττα του SPD. Την ίδια περίοδο, οι κάποτε ηγεμονικοί σκανδιναβοί σοσιαλδημοκράτες είτε δεν κυβερνούσαν είτε συμμετείχαν σε συνασπισμούς που δεν ήλεγχαν. Επιπλέον, αρκετοί οπαδοί τους μετακινήθηκαν προς τα νέα «ενάντια στην παγκοσμιοποίηση» αριστερά κόμματα ή προς την ξενοφοβική άκρα Δεξιά.

γ) Οι σοσιαλδημοκράτες στην Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ελλάδα, εκμεταλλεύτηκαν τον χώρο που τους άφησε η απαξιωμένη από τις δικτατορίες Δεξιά, αλλά και την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για την προώθηση φιλοευρωπαϊκών εκσυγχρονιστικών πολιτικών. Στη συνέχεια, επωφελήθηκαν από τα χαμηλά επιτόκια της ΟΝΕ για να αναπτυχθούν μέσω δανεισμού. Για ένα διάστημα ήταν τα μόνα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που αύξαναν την εκλογική τους δύναμη. Δυστυχώς, η κρίση της ευρωζώνης τα απομάκρυνε από την εξουσία και αποδεκάτισε την εκλογική τους υποστήριξη.

δ) Η Γαλλία και η Ιταλία είναι επίσης διαφορετικές. Και οι δύο έχουν μεγάλες οικονομίες εμφωλευμένες σε κοινωνίες στις οποίες διαφορετικά συμφέροντα, περιλαμβανομένων συνδικάτων και άλλων, κατόρθωσαν να διατηρήσουν κορπορατιστικά αυτοπροστατευτικά προνόμια, ανεξάρτητα από το αν βρίσκονται στην εξουσία σοσιαλδημοκράτες ή συντηρητικοί. Οι σοσιαλδημοκράτες δεν γνώρισαν συστηματικές επιτυχίες σε καμία από τις δύο αυτές χώρες, αλλά όταν η νίκη ερχόταν, συνήθως συνοδευόταν από δύσκολες προσπάθειες για τη συμφιλίωση του στότους κβο με τη διαχείριση της οικονομίας σε ένα απειλητικό εξωτερικό περιβάλλον, ενίοτε μέσω μεταρρυθμίσεων.

Με την πάροδο του χρόνου, το κόστος ήταν αυξημένες κοινωνικές δαπάνες, ακαμψία στην αγορά εργασίας, υψηλή φορολογία, δημοσιονομικά ελλείμματα και αυξανόμενη συμμετοχή του κράτους στην οικονομία ως ποσοστό του ΑΕΠ – το μερίδιο του γαλλικού κράτους στο ΑΕΠ είναι πλέον σχεδόν εξίσου υψηλό με της Σουηδίας.

ε) Κάποιοι σοσιαλδημοκράτες υποστήριξαν επίσης τον «ευρωπαϊκό δρόμο», ως μέσο απόκτησης μεγαλύτερου χώρου και επιρροής σε συνθήκες νεοφιλελευθερισμού και παγκοσμιοποίησης. Οι Ζακ Ντελόρ και Φρανσουά Μιτεράν ήταν μεταξύ των ηγετών που προώθησαν το άνοιγμα της Ενιαίας Αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά το 1985, και στη συνέχεια πίεσαν για μεγαλύτερη περιφερειακή αναδιανομή και «κοινωνική Ευρώπη». Η ΟΝΕ προτάθηκε σαν συνοδεία της ενιαίας αγοράς και άλμα προς μια περισσότερο ομοσπονδιακή Ευρώπη. Όπως αποδείχτηκε, υπήρχαν πολλοί κίνδυνοι σε αυτή την πορεία. Ο μεγαλύτερος ήταν οι ίδιες οι νέες ευρωπαϊκές πολιτικές. Η δημιουργία της πιο ανοιχτής ενιαίας αγοράς του κόσμου αποτελούσε μια βαθιά φιλελεύθερη επιλογή που προκάλεσε μεγαλύτερο ανταγωνισμό από πριν ανάμεσα σε εργαζόμενους σε διαφορετικά κράτη· μια επιλογή που αναστάτωσε πολλούς, μεταξύ των οποίων και τους σοσιαλδημοκράτες ψηφοφόρους. Οι Γάλλοι και οι Ιταλοί, πίσω από την ιδέα της ΟΝΕ, επιθυμούσαν να αποσπάσουν τη νομισματική εξουσία από τη Γερμανία, αλλά τελικά οι Γερμανοί διαμόρφωσαν την αρχιτεκτονική της ΟΝΕ ακολουθώντας την ορθοδοξία της *ordnungs politik* (Σ.τ.μ.: της πολιτικής του ορντολιμπεραλισμού). Η σοσιαλδημοκρατική ελπίδα, με καλύτερο εκφραστή της τον Ντελόρ, ήταν ότι νέες δόσεις ανοίγματος της αγοράς θα βοηθούσαν την Ευρώπη στον παγκόσμιο ανταγωνισμό και θα κινητοποιούσαν μια στροφή της λαϊκής βούλησης για καλύτερη ρύθμιση και περισσότερο αποτελεσματικά κοινωνικά προγράμματα, ενώ θα πριμοδοτούσε μια πιο δημοκρατική, ομόσπονδη Ευρώπη. Η ΟΝΕ αποδείχτηκε πλήρης από στρεβλωτικές αστοχίες στον σχεδιασμό της, ενώ η ελπίδα για ένα άλμα προς περισσότερη δημοκρατία και ομοσπονδία έμεινε απραγματοποίητη. Ένα επακόλουθο είναι και το σημερινό χάος της Ευρωζώνης.

Σοσιαλδημοκρατική ανάπτυξη τώρα;

Όπως επιχειρηματολογήσαμε παραπάνω, δεν υπήρξε μία και μοναδική σοσιαλδημοκρατική οντότητα στην Ευρώπη. Υπάρχουν πολλά κεντροαριστερά κόμματα, σε διαφορετικά εθνικά πλαίσια και με διαφορετικές εθνικές στρατηγικές. Όλα μοιράζονται, ωστόσο, τα διλήμματα της διαχείρισης του καπιταλισμού σε συνθήκες νεοφιλελευθερισμού και παγκοσμιοποίησης. Με την υποχώρηση μεγάλου μέρους της ιστορικής εκλογικής τους βάσης και με την επίτευξη πολλών από τους παραδοσιακούς πολιτικούς και μεταρρυθμιστικούς στόχους τους, ως βασικό τους πλεονέκτημα απέμεινε σήμερα η τοποθέτησή τους στη μεταρ-

ρυθμιστική αριστερά σε σχέση με τα κεντροδεξιά κόμματα με τα οποία ανταγωνίζονται για εκλογική επικράτηση. Τα περισσότερα από αυτά τα κόμματα έχουν απολέσει μέρος της πάλαι ποτέ εκλογικής τους ισχύος – όπως επίσης, σε μικρότερη έκταση, και οι κεντροδεξιοί αντίπαλοί τους, εν μέρει επειδή τα παλαιά πολιτικά τους προγράμματα είναι πλέον λιγότερο ελκυστικά. Παράλληλα, αντιμετώπισαν τις ίδιες προκλήσεις στα αριστερά τους από τους νεοφερμένους πολέμιους της παγκοσμιοποίησης και μια σταθερή διαρροή ψηφοφόρων τους προς την άκρα Δεξιά. Και όμως, τίποτα από αυτά δεν εμπόδισε τους σοσιαλδημοκράτες να επιτύχουν εκλογικές νίκες, όταν οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές.

Πώς θα αλλάξει η παρούσα κρίση της ευρωζώνης τους κανόνες του παιχνιδιού; Μια πρώτη απάντηση είναι ότι έχουν ήδη αλλάξει, με ποικίλους τρόπους. Σε όλη την Ευρώπη, η άσκηση της εξουσίας ρίχνει τις κυβερνήσεις, ανεξάρτητα αν αυτές είναι δεξιές ή αριστερές. Αυτό οδήγησε στην αποδιάρθρωση της σοσιαλδημοκρατίας στις μεσογειακές χώρες. Αλλά οι περισσότερες κυβερνήσεις στην ΕΕ και την ευρωζώνη ήταν κεντροδεξιές, που σημαίνει ότι το ρεύμα της «εκδίωξης των κυβερνώντων» έχει αρχίσει να λειτουργεί προς όφελος των σοσιαλδημοκρατών. Η Γαλλία είναι η πλέον σημαντική πρόσφατη περίπτωση. Καθεαυτή, η απομάκρυνση των κυβερνώντων μετά την αποτυχία τους, λίγο έχει να κάνει με τη σοσιαλδημοκρατία. Αλλά ο τρόπος με τον οποίο σημαντικές κεντροδεξιές κυβερνήσεις της ευρωζώνης, με πρωτοστατούσα τη Γερμανία, έχουν ανταποκριθεί στην κρίση της ευρωζώνης, είναι πιθανό να δημιουργεί μια σοσιαλδημοκρατική ευκαιρία. Η ανταπόκριση της ευρωζώνης στα γεγονότα της κρίσης μέχρι τώρα έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τις γερμανικές προτιμήσεις και υπήρξε ανεπαρκής, καθυστερημένη, απέρριπτε την αλληλεγγύη και υποχρέωνε τους αποδέκτες βοήθειας να εφαρμόσουν βάνουσες πολιτικές λιτότητας που καταπνίγουν την εγχώρια οικονομική μεγέθυνση. Αποτέλεσμα ήταν η κατάσταση να επιδεινωθεί υπερβολικά και να τροφοδοτηθεί η ύφεση ακόμα και σε χώρες που θα μπορούσαν να είχαν γλιτώσει.

Η νίκη του Φρανσουά Ολάντ στις γαλλικές προεδρικές εκλογές του 2012 λειτούργησε σαν ηχηρή προειδοποίηση για αυτήν την καταστροφική πορεία. Ο Ολάντ είναι ένας ευφυής, αλλά μετριοπαθής σοσιαλδημοκράτης, μέλος της γαλλικής τεχνοκρατικής ελίτ με κύρος και καλός γνώστης της πολυπλοκότητας της σύγχρονης οικονομικής διαχείρισης. Εν μέρει εξαιτίας των παραπάνω, υποσχέθηκε μόνο μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του εναντίον του Νικολά Σαρκοζί. Αλλά οι δι-auγείς επικρίσεις του για την επιβαλλόμενη από τη Γερμανία λιτότητα στην ευρωζώνη και οι εκκλήσεις του για νέες πολιτικές με αναπτυξιακό προσανατολισμό είχαν διεθνή αντίκτυπο.

Ο νέος γάλλος Πρόεδρος έχει έκτοτε πληθύνει τις δηλώσεις του σχετικά με την αναπτυξιακή πολιτική, ιδιαίτερα καθώς αυτή η θεματική είναι πιθανό να κινητοποιήσει την εκλογική υποστήριξη για το γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα και την Αριστερά στις γαλλικές κοινοβουλευτικές εκλογές του Ιουνίου 2012. Ο Ολάντ έχει, ωστόσο, μέχρι τώρα ορθώσει το ανάστημά του στην Άνγκελα Μέρκελ, ενώ είχε τη διπλωματική ευφυΐα να συμπράξει με άλλους φωτισμένους ευρωπαίους ηγέτες, σοσιαλδημοκράτες και μη (σκέφτομαι τον μετριοπαθώς συντηρητικό Μάριο Μόντι στην Ιταλία), με στόχο την προώθηση μιας ατζέντας γύρω από την ανάπτυξη.

Είναι άσκηση πολιτικής φαντασίας να προβλέψει κανείς τι θα συμβεί τώρα, με τον Ολάντ, τη σοσιαλδημοκρατία, την απομάκρυνση των κεντροδεξιών κυβερνήσεων, την εξάπλωση του αντι-ευρωπαϊκού λαϊκισμού, την απαίτηση για ανάπτυξη, την ευρωζώνη ή την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η παρούσα κατάσταση είναι τόσο περίπλοκη και αβέβαιη που αντίστοιχη δεν έχει αντιμετωπίσει η Ευρώπη εδώ και δεκαετίες. Υπάρχει ένα πλέγμα από δύσκολα ερωτήματα σχετικά με το πώς ακριβώς θα είναι οι πολιτικές ανάπτυξης, και μάλιστα για το αν θα πρόκειται για πολιτικές γνήσια σοσιαλδημοκρατικές. Οι αναπτυξιακές πολιτικές που διακηρύσσει ο Ολάντ και άλλοι αποτελούν τεχνοκρατικές προσεγγίσεις, όπως επιβράδυνση των χρονοδιαγραμμάτων της Τρόικας για την εφαρμογή των σχεδίων λιτότητας, ευρωομόλογα, ενισχυμένες ευρωπαϊκές επενδύσεις για την περιφερειακή ανάπτυξη, μεγαλύτερη χρηματοδότηση για την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, μια ρυθμιστική «τραπεζική ένωση» της ΟΝΕ με κοινή εγγύηση των καταθέσεων, μεγαλύτερο ρόλο για την ΕΚΤ ως δανειστή (σχεδόν) έσχατης ανάγκης και υψηλότερο επίπεδο πληθωρισμού στις πλουσιότερες χώρες της ΟΝΕ (όπως η Γερμανία), ώστε να εξανεμιστεί ένα μέρος του χρέους.

Δεν πρόκειται για λύσεις που εντυπωσιάζουν, και αρκετά από αυτά τα μέτρα θα χρειαστούν χρόνο για να έχουν αποτέλεσμα, σε περίοδο μέγιστης κι επείγουσας έκτακτης ανάγκης στην ευρωζώνη και την ΕΕ γενικότερα.

Μια νέα ευρωπαϊκή ανάπτυξη θα ήταν καλοδεχούμενη εξέλιξη σχεδόν για όλους, συμπεριλαμβανομένων των συνετών συντηρητικών, του ΔΝΤ, της κυβέρνησης των ΗΠΑ, των τραπεζών, των ανέργων, των φτωχών και των νέων, για να μη μιλήσουμε για την Ελλάδα, την Ισπανία, την Πορτογαλία, αρκετές άλλες χώρες της ΕΕ και την παγκόσμια οικονομία. Η ανάπτυξη δεν είναι κάποιο ειδικά σοσιαλδημοκρατικό αίτημα, επομένως. Υπάρχει κι ένα δεύτερο πλέγμα δύσκολων ερωτημάτων ωστόσο, σχετικά με το αν τέτοιες αναπτυξιακές πολιτικές δύνανται να κάμψουν την αντίδραση της Γερμανίας στο πλαίσιο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στην ευρωζώνη. Η Γερμανία φαίνεται αποφασισμένη να αποτρέψει οποιαδήποτε καινοτόμα πολιτική που μπορεί να προκαλέσει «ηθικό κίνδυνο» και να διακινδυνέψει τη δική της θέση. Είναι επίσης πεπεισμένη ότι η λιτότητα είναι απαραίτητη για να υποβάλει σε ένα κρύο ντους μεταμέλειας τους διάφορους δημοσιονομικούς παραβάτες.

Το ερώτημα, όμως, είναι αν αυτοί μπορούν να επιβιώσουν του σοκ. Ίσως παραπλανητικά, ίσως επειδή το πιστεύουν πραγματικά, γερμανοί ηγέτες έχουν αρχίσει να σκέφτονται την προώθηση ενός πολύ μεγαλύτερου ευρωπαϊκού φεντεραλισμού. Το τι θα συμβεί τελικά, είναι αδύνατο να προβλεφτεί. Είναι σαφές ότι η σοσιαλδημοκρατική πρωτοβουλία για την προώθηση μιας νέας ανάπτυξης είναι από μόνη της κάτι καλό για τη σοσιαλδημοκρατία, μόνο και μόνο επειδή μπορεί να προσφέρει στα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα μια συμπαγή νέα εκλογική βάση, καθώς επιδιώκουν να ανατρέψουν ευάλωτες κεντροδεξιές κυβερνήσεις. Ο Ολάντ έχει συμβάλει εδώ. Κάτι, ωστόσο, που δεν μπορεί να προσφέρει ο Ολάντ, είναι μια φρέσκια νέα σοσιαλδημοκρατική ατζέντα. Η Γαλλία είναι οικονομικά ευάλωτη με τρόπους που θα υπαγορεύσουν πιθανώς συνετές κινήσεις στον νέο πρόεδρο, ο οποίος είναι έτσι και αλλιώς ένας συνετός άνθρωπος. Επομένως, είναι υπερβολικό να αναμένουμε μια νέα κεντροαριστερή πολιτική γραμμή από εκείνον. Ωστόσο, σε μια μελλοντική καλύτερη εποχή, όταν θα έχει εμφανιστεί νέα ανάπτυξη, θα έρθει η ώρα να καταπιαστούμε με αυτό το πολύ σημαντικό ζήτημα!